



ARKEOLOGGRUPPEN AB, RAPPORT 2013:15
SÄRSKILD ARKEOLOGISK UTREDNING ETAPP 1 OCH 2.

Utredning i Rimforsa

Östergötland, Kinda kommun, Tjärstad socken, Fastighet Rimforsa
9:43 och 2:65.

Johnny Rönngren



ARKEOLOGGRUPPEN AB, RAPPORT 2013:15
SÄRSKILD ARKEOLOGISK UTREDNING ETAPP 1 OCH 2

Utredning i Rimforsa

Östergötland, Kinda kommun, Tjärstad socken, Fastighet Rimforsa
9:43 och 2:65.

Johnny Rönngren

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Drottninggatan 11, 702 10 Örebro
Telefon 019–609 04 10

www.arkeologgruppen.se
arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

©2013 Arkeologgruppen AB
Arkeologgruppen rapport 2013:15
Författare: Johnny Rönngren
Grafisk form: Arkeologgruppen AB
Omslagsfoto: Vy över sjön Åsunden, från N. Johnny Rönngren
Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriet Dnr 2012/0903.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	5
Inledning.....	7
Bakgrund och kulturmiljö.....	8
Syfte och frågeställningar.....	9
Metod och genomförande.....	9
Resultat.....	10
Etapp 1, arkivstudier.....	10
Etapp 2, utredningsgrävning.....	10
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen.....	11
Referenser.....	12
Tryckta.....	12
Arkiv.....	12
Kartarkiv	12
Administrativa uppgifter.....	13
Bilagor.....	14
Bilaga 1. Schakttabell.....	14
Bilaga 2. Anläggningstabell.....	15



Figur 1.: Karta över trakten kring Rimforsa med den aktuella undersökningsplatsen markerad med svart skraffering. Skala 1:5000.

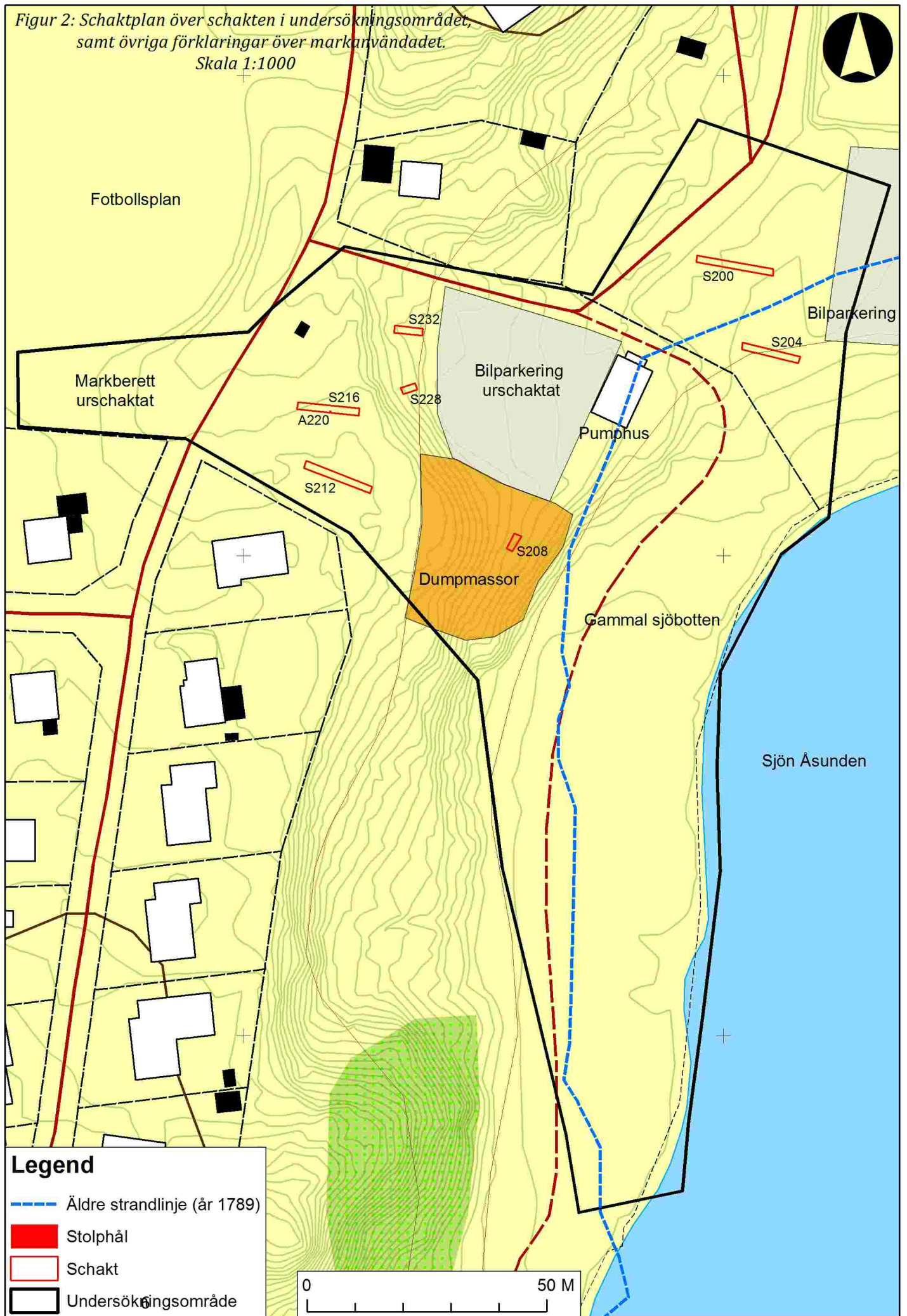
Sammanfattning

Arkeologgruppen fick i uppdrag av länsstyrelsen i Östergötland att utföra en arkeologisk utredning etapp 1 och 2 i fastigheterna Rimforsa 9:43 och 2:65 i Rimforsa. Kinda kommun planerade att utföra markarbeten inom fastigheterna vilket föranledde en arkeologisk utredning för att ta reda på ifall markarbetet kunde komma att beröra fornlämningar på platsen.

Arkivstudier visade att delar av undersökningsområdet tidigare varit äldre sjöbotten (Se Lantmäteriet akt: D115-11:1. Forsa nr 1-5. 1696. Geometriskt avmätning). Vidare fanns enligt FMIS inga fornlämningar inom undersökningsområdet. Ytan som utreddes var cirka 20000 kvadratmeter stort. Sju schakt drogs i undersökningsområdet, inalles 71 löpmeter, inget av antikvariskt intresse hittades.

Figur 2: Schaktplan över schakten i undersökningsområdet, samt övriga förklaringar över markanvändandet.

Skala 1:1000



Legend

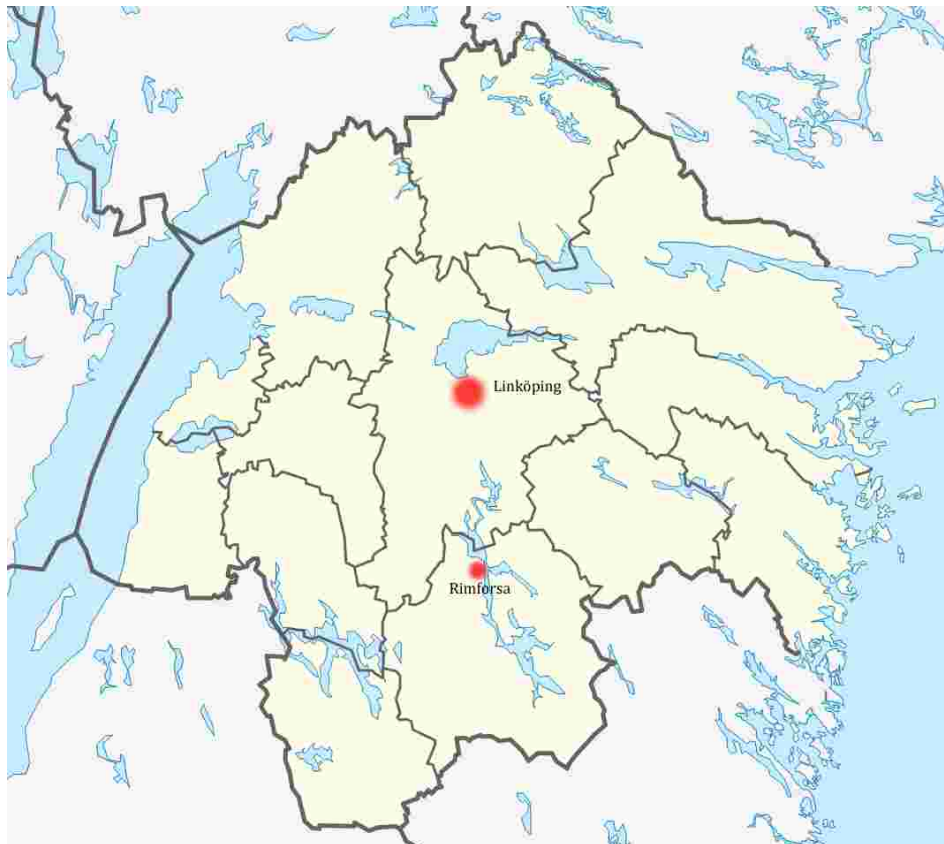
- Äldre strandlinje (år 1789)
- Stolphål
- Schakt
- Undersökningsområde

0 50 M

Inledning

På uppdrag av Länsstyrelsen i Östergötlands län har Arkeologgruppen AB utfört en arkeologisk utredning etapp 1 och 2. Arbetet utfördes av Annica Ramström och Johnny Rönngren, fältarbetet skedde den 2013-09-19 – 2013-09-20. Utredningen hade beställts av Ture Göransson, stadsarkitekt i Kinda kommun, med anledning av planerade markarbeten för ny bebyggelse inom fastigheterna Rimforsa 9:43 och 2:65. Kinda kommun önskade inför detta arbete att en arkeologisk utredning etapp 1 och 2 utfördes.

Rimforsa är beläget cirka tre kilometer söder om Linköping. Orten är strategiskt belägen vid ett sund mellan sjön Åsunden och Järnlunden, och en väg som redan i äldre tider löpte genom Rimforsa mellan Linköping och Kinda. Ytan som skulle utredas bestod av ett område som i senare tid fungerat som en campingplats. Campingplatsen har varit belägen i undersökningsområdets östra del. Den västra delen utgörs av en brant stigning i terrängen och fungerade som grönområde.



Figur 3: Rimforsa i Östergötland.

Bakgrund och kulturmiljö

Rimforsa är beläget 85 meter över havet och har därmed befunnit sig ovanför vatten redan under stenåldern. Platsen har förmodligen redan i äldre tider utgjort en attraktiv plats som fångst- och boplats med tanke på dess läge invid vatten och den ström som löper genom sundet. Fynd av bland annat en skafthålsyxia i porfyr (Tjärstad RAÄ 278) samt en hålmejsel (Tjärstad RAÄ 277) tyder på att människor befunnit sig på platsen under stenåldern.

Enligt FMIS finns i Rimforsa ett flertal gravfält från järnålder, bland annat Tjärstad RAÄ 60:1-2, gravfält RAÄ 95:1, samt RAÄ 74:1. Gravfälten har i viss mån undersökts arkeologiskt. Den första utgrävningen skedde år 1839 av S.P. Björlingsson vid "Högabacken", RAÄ 60:1 (Hörfors 2010:4). Undersökningarna på Högabacken vidtogs av E. G:sson Hjort år 1887, samt år 1903 av Lektor Klockhof och O. Almgren som undersökte åtta gravar (www.historiska.se/data/?invnr=15413). Då en ny prästgård byggdes invid RAÄ 60:1 år 1947 undersöktes en hög av B. Cnattingius (Hörfors 2010:4). Den senaste undersökningen av gravfältet skedde år 1968 då "hög 49" undersöktes av C. Nilsson på RAÄ 60:1 (www.historiska.se/data/?invnr=29369). Fynden som kan uppräknas från dessa utgrävningar består av bland annat järnsvärd, silvermynt, ringspänne av brons samt pärlor och rör dateringar under åren 0-1000 e. Kr (se inv.nr: 5560:61 samt 15413. www.historiska.se/data/?invnr=5560, www.historiska.se/data/?invnr=15413).

Gravfält RAÄ 95:1 består av fem stensättningar och finns beläget norr om gravfält RAÄ 60:1. Båda gravfälten har troligen hört samman i ett större sammanhängande gravfält som försvunnit efter järnåldern i samband med nyttjande av marken och byggnation (se Hörfors 2010:4). Gravfälten talar för att platsen åtminstone bör ha varit bebyggd sedan järnålder.

Det första skriftliga belägget för Rimforsa härrör från år 1356, där en fasteman uppges under namnet "Thyrgil i Forsum" (se SDHK 6942). Namnet härrör troligen från den ström som Rimforsa finns beläget vid, och fler brev från medeltiden ger bilden av att strömmen var mycket viktig som kraftkälla för kvarnar och även för fiskeriverksamhet. År 1386 Säljer riddaren Johan Moteke ett flertal gårdar och kvarnar till Bo Jonsson Grip, bland annat en kvarn i "Forsa" (se SDHK 13042). Riddaren Ivar Nilsson, lagman i östergötland skänker sin fiskerättighet i "Remaforsse" till nunneklostret i Skänninge år 1402 (se SDHK 15862).

"...ok tileghner iak (Rd Ivar Nilsson) forscripno systra closter (Skänninge) thet sama fiskeri i Remaforsse..."

Det förekommer även en äldre uppgift nedtecknad av Per Widergren, att en borg tidigare har funnits i Rimforsa. Borgen kallades för Forsholmen och var placerad på holmen indvid brofästet över Rimforsa ström. Widergren refererar denna uppgift från 1600-tals historikern Johannes Messenius som återger en uppgift att borgen ska ha pantsatts till Bo Jonsson Grip av Kung Albrekt av Meklenburg (Widergren 1817:349).

I Rimforsa by har även ett gästgiveri funnits sedan slutet av 1600-tal (Se Lantmäteriet akt: D115-11:1. Forsa nr 1-5. 1696. Geometriskt avmätning).

En arkeologisk utredning etapp 1 har tidigare skett ostnordost om det aktuella området år 2007 av Östergötlands museum. Inga fasta fornlämningar påträffades, kartstudier visade att området nyttjades som åkermark sedan 1600-tal (se Lundborg 2007).

Syfte och frågeställningar

Utredningens syfte var att avgöra om det inom exploateringsområdet fanns fornlämningar. Frågeställningar som var aktuella för utredningen rör främst förekomst av fornlämning och dess omfattning och läge.

Resultatet från utredningen etapp 1 och 2 skulle fungera som ett fullgott underlag i en fortsatt beslut- och planeringsprocess. I det fall inga fornlämningar påträffats skulle utredningen resultera i en enklare rapport med relevanta uppgifter för den fortsatta markplaneringen i området.

Metod och genomförande

Utredningen genomfördes i två etapper. Etapp 1 utgjordes inledningsvis av kart-och arkivstudier över området för att få en bild av dess historia samt avgöra var fornlämningar eventuellt kunde påträffas. De arkiv som användes för utredningen var FMIS, Lantmäteriets historiska kartor, Svenskt Diplomatarium på Riksarkivet samt Historiska museets databas över arkeologiska fyndplatser. Väl på plats utfördes en okulär inventering av ytan för att eventuellt kunna påträffa synliga fornlämningar inom området.

Etapp 2 utgjordes av schaktgrävning med grävmaskin. En bandgrävare på 11 ton, användes, med 1,3 meter bred skopa. Schakten gjordes cirka 10 meter långa. Det tunna myllskiktet

avlägsnades skiktvis, schaktens djup varierade mellan 0,2 och 0,8 meter. Schakten dokumenterades skriftligt och mättes in med RTK-GPS. Även en områdesbeskrivning gjordes. Inga fynd påträffades vid utredningen.

Resultat

Etapp 1, arkivstudier

Enligt FMIS fanns inga kända fornlämningar inom undersökningsområdet.

Den ovan nämnda stenyxan och hålmejseln (RAÄ 277,278) som påträffats i Rimforsa har hittats vid en höjdnivå på 90 och 95 meter över havet som även förekommer inom det aktuella undersökningsområdet. Det fanns därför misstanke om att eventuella lämningar eller spår från stenåldern kunde finnas i området.

Ytan inom undersökningsområdet har blivit bebyggd först i modern tid. I kartor från år 1696 och 1789, nyttjades området som åkermark (se Lantmäteriet, akt D115-11:1-2). Byn Rimforsa har varit lokaliserad cirka 400 meter väster om undersökningsområdet. Även den ekonomiska kartan från 1948 visar att området endast använts som åkermark eller skogsmark (se Lantmäteriet, ekonomiska kartan, 7F 9i Rimforsa, 1948).

Under 1860-talet sänktes sjön Åsunden, en större del av undersökningsområdet befinner sig därmed på vad som tidigare varit äldre sjöbotten.

Etapp 2, utredningsgrävning

Inom undersökningsområdet drogs sju schakt om sammanlagt 71 löpmeter. Inga lämningar av antikvariskt intresse återfanns i schakten. I schakt 216 påträffades ett stolphål (A220) som bedömdes vara recent då moderna stolphål och plintar påträffats i det intilliggande schakt 212.

Bergets västra sida bestod av en platå som var bebyggd med hus, som hade vattenledningar som sträckte sig österut ned mot sjön. Detta innebar att den låglänta terrängen blivit omgrävd i modern tid och dessutom dolde vattenledningar vars exakta position ej kunde säkerställas. Inga schakt gjordes därför i den södra delen av undersökningsområdet. Vidare ansågs detta område inte som viktigt då det utgjordes av äldre sjöbotten.

I den norra delen av undersökningsområdet fanns en bilparkering, samt under marken ett flertal vatten- och elledningar. Två schakt (S200, S204) drogs i detta område i syfte

att eventuellt finna strandnära anläggningar, eller aktiviteter.

I undersökningsområdets centrala del fanns ett pumphus samt plats för en bilparkering. Vid besiktigande av platsen var det uppenbart att ytan redan blivit markberedd genom grävning, och eventuella fornlämningar hade försvunnit. På en yta mellan parkeringen och berget fanns en yta som ej var markberedd, här drogs två schakt (S228, S232). Väster om bergsryggen utgjordes marken av en platå som var bebyggd med hus. Inom undersökningsområdet var platån obebyggd, här drogs två schakt (S212, S216).

Ett schakt (S208) drogs i en brant sluttning ned från berget mot det låglänta området kring sjön. Schaktet innehöll moderna dumpmassor vilka troligen har hamnat på plats då man har dumpat massor från berget nedför den branta slänten.

Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen

Uppdraget vara att utföra en arkeologisk utredning etapp 1 och 2 inom det område som planerades för byggnation. Syftet var att fastställa om fast fornlämning kunde komma att beröras av den planerade markplaneringen. I de fall fornlämning påträffades skulle dessa dokumenteras avseende karaktär och omfattning samt dateras där detta var möjligt.

Undersökningen följde den upprättade undersökningsplanen. Då inga fornlämningar påträffades innefattar denna rapport inte dessa moment. Däremot är uppdraget och syftet uppnått.

Referenser

Tryckta

Hörfors, O. 2010. *Bredband i Rimforsa*. Arkeologisk undersökning i form av schaktövervakning. Östergötlands museum. Rapport 2010:111.

Lundberg, A. 2007. *Rimforsa 2:9 Björksund*. Arkeologisk utredning etapp 1. Östergötlands museum. Rapport 2007:101.

Widegren, P. D. 1817. *Ny beskrifning af Östergötland*. Faksimil 1993.

Arkiv

Fornminnesregistret

SDHK – Svensk Diplomatariums huvudkartotek.

Historiska museets samlingar - www.historiska.se/data.

Samtliga använda 2013-09-02

Kartarkiv

Geometriskt avmätning 1696, Forsa nr 1-5 akt: D115-11:1.
Lantmäteristyrelsens arkiv.

Storskifte 1789, Forsa nr 1-5 akt: D115-11:2. Lantmäteristyrelsens arkiv.

Ekonomiska kartan 1948, Blad Rimforsa, 7F 9i. Rikets allmänna kartverk.

Administrativa uppgifter

Landskap: Östergötland
Län: Östergötlands län
Kommun: Kinda kommun
Socken: Tjärstad socken
Fastighet: Rimforsa 9:43
Rimforsa 2:65

Arkeologgruppens diarienummer: Ag2013_17
Länsstyrelsens diarienummer: 431-8362-13
Projektnr: 2013_17
Fornlämningsnr: -

Projektgrupp:
Annica Ramström, Johnny Rönngren
Personal:
Annica Ramström, Johnny Rönngren

Undersökningstid: 2013-09-19 till 2013-09-20
Exploateringsyta: 20.000 m²
Undersökt yta: 96 m²
Läge: Ekonomiska kartan, blad J133-7F 9I
Koordinatsystem: SWEREF 99 TM

Dokumentationshandlingar som förvaras i ATA, RAÄ, Stockholm:

-

Digitalt arkiv:
Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.
Fynd:
Inga fynd omhändertogs.

Bilagor

Bilaga 1. Schakttabell

Schakt nr	Beskrivning
Schakt 200	<p>Storlek: 16x1,4 m. Djup: 0,25 m. Övrigt: Ö-V riktning. Övre delen täckt med gräs 0,05 m. Därefter påförd matjord 0,15 m. Sjöbotten påträffades vid 0,2 bestående av hård kompakt lera med brun färg.</p>
Schakt 204	<p>Storlek: 12x1,4 m. Djup: 0,3 m. Övrigt: Ö-V riktning. Överst gräs 0,05 m tjockt. Därefter påförd matjord med skiftande tjocklek 0,07-0,2 m, tjockt i utjämnande syfte. Ursprunglig sjöbotten vid 0,1-0,2 m. Sjöbotten mycket finsiltig, ljusbrun färg.</p>
Schakt 208	<p>Storlek: 3,7x1,6 m. Djup: 0,8 m. Övrigt: NÖ-SV riktning. Övre skikt av snårig sly 0,05 m tjockt. Därefter påträffas dumpmassor 0,75 m tjocka bestående av jord och större stenar. I botten lera. Hela slänten är således fylld med påförda dumpmassor vilket syntes tydligt i terrängen och släntens övre kant. Massorna har därefter dumpats i en solfjäderform.</p>
Schakt 212	<p>Storlek: 14,7x1,5 m. Djup: 0,3-0,6. Övrigt: Ö-V riktning. Övre skiktet av vildvuxet gräs och sly 0,05 m tjockt. Matjord 0,2 m tjockt. I schaktets ö del påträffades ljus finkorning lös sand vid 0,3 m, djup. Förekom endast 4 meter från schaktets Östra kortsida. I den resterande delen av schaktet påträffades under matjorden en fast ljusbrun lersilt. En plint av järn och en modern stolpe påträffades.</p>
Schakt 216	<p>Storlek: 12,9x1,5 m. Djup: 0,25. Övrigt: Ö-V riktning. Övre marklagret bestod av vildvuxet gräs och sly 0,05 m tjockt. Matjord 0,2 m, tjockt, därefter ljus kompakt lersilt likt schakt 212. Ett recent stolphål A220 påträffades.</p>

Schakt 228	<p>Storlek: 3,2x1,4 m. Djup: 0,63. Övrigt: Ö-V riktning Sly 0,05 m tjockt. Siltig lös sand 0,2 m tjockt. Därefter fast lerig silt likt i S212 och S216.</p>
Schakt 232	<p>Storlek: 6x1,4 m. Djup: 0,25 m. Gräs 0,05 m tjockt. Påförd matjord 0,1 m, innehöll bl.a. bitar av asfalt. Därefter ljus lerig silt.</p>

Bilaga 2. Anläggningstabell

Anläggnings nr	Beskrivning
A220	<p>Typ: Stolphål Storlek: 0,3 m, i diameter. Form: Rund. Övrigt. I kanten kringgärdat av mindre stenar 0,1 m stora. Troligen modern med tanke på de moderna stolparna i S212.</p>